

Jagrén, Lars

Working Paper

Det svenska storföretagsberoendet

IUI Working Paper, No. 360

Provided in Cooperation with:

Research Institute of Industrial Economics (IFN), Stockholm

Suggested Citation: Jagrén, Lars (1992) : Det svenska storföretagsberoendet, IUI Working Paper, No. 360, The Research Institute of Industrial Economics (IUI), Stockholm

This Version is available at:

<https://hdl.handle.net/10419/95137>

Standard-Nutzungsbedingungen:

Die Dokumente auf EconStor dürfen zu eigenen wissenschaftlichen Zwecken und zum Privatgebrauch gespeichert und kopiert werden.

Sie dürfen die Dokumente nicht für öffentliche oder kommerzielle Zwecke vervielfältigen, öffentlich ausstellen, öffentlich zugänglich machen, vertreiben oder anderweitig nutzen.

Sofern die Verfasser die Dokumente unter Open-Content-Lizenzen (insbesondere CC-Lizenzen) zur Verfügung gestellt haben sollten, gelten abweichend von diesen Nutzungsbedingungen die in der dort genannten Lizenz gewährten Nutzungsrechte.

Terms of use:

Documents in EconStor may be saved and copied for your personal and scholarly purposes.

You are not to copy documents for public or commercial purposes, to exhibit the documents publicly, to make them publicly available on the internet, or to distribute or otherwise use the documents in public.

If the documents have been made available under an Open Content Licence (especially Creative Commons Licences), you may exercise further usage rights as specified in the indicated licence.

Industriens Utredningsinstitut

THE INDUSTRIAL INSTITUTE FOR ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH

En lista över Working Papers finns sist i denna studie

Nr 360, 1992

DET SVENSKA STORFÖRETAGSBEROENDET

av

Lars Jagrén

December 1992

Postadress
Box 5501
114 85 Stockholm

Gatuadress
Industrihuset
Storgatan 19

Telefon
08-783 80 00
Telefax
08-661 79 69

Bankgiro
446-9995

Postgiro
19 15 92-5

Dec 1992

Det svenska storföretagsberoendet

av

Lars Jagrén

I. Inledning

Industriens Utredningsinstitut (IUI) har i en rad studier belyst industriföretagens tillväxt- och investeringsmönster, speciellt med tonvikt på de stora internationaliserade svenska företagen. Det är också på denna mikronivå - i det enskilda företaget - som vår ekonomiska framtid i hög grad bestäms. Statsmakten och den ekonomiska politiken har ett övergripande ansvar för att skapa ett bra industriellt klimat med långsiktig trovärdighet, men för att utvecklingen skall bli positiv krävs också att företagen lyckas vad gäller produkter, investeringar, marknader och nyetableringar. Att empiriskt studera och beskriva företagens tillväxtmönster är därför viktigt för att öka förståelsen av hur ekonomin fungerar och därmed av förutsättningarna för den ekonomiska politiken.

Föreliggande kapitel syftar till att dra ett strå till denna "stack av kunskap" vad gäller företagens tillväxt och liv, med tonvikt på en empirisk beskrivning av storföretagens betydelse för den svenska ekonomin samt förändringar i storföretagspopulationen över tiden. Kapitlet är en uppdatering av en studie av storföretagens tillväxt som publicerades i Örtengren m fl (1988).

2. Många storföretag

Svensk ekonomi är i mycket hög grad beroende av ett begränsat antal stora internationaliserade företag. Till viss del är detta en naturlig utveckling i små öppna

ekonomier där företagen, för att uppnå erforderliga skalfördelar "tvingas" växa och internationaliseras i en omfattning som vida överstiger den lilla hemmamarknaden. Även länder som Nederländerna och Schweiz uppvisar därför ett stort företagsberoende, medan storföretagens dominans är mindre i de övriga nordiska länderna (Jagrén, 1988).

I Nederländerna och Schweiz dominerar en handfull stora företag; i Schweiz läkemedels-, kemi- och verkstadsföretag, i Nederländerna framför allt de tre företagen Shell, Unilever och Philips. Det utmärkande för Sverige är således det stora antalet storföretag. I förhållande till BNP har således Sverige fler storföretag än något annat land (mätt som antalet företag på Fortunes 500-lista). Antalet svenska storföretag per BNP-enhet är omkring dubbelt så många som i Japan, Storbritannien och Schweiz och fyra gånger så många som i USA eller Tyskland.

Tabell 1 Antalet storföretag i olika länder 1991

Land	Antal företag (bland 500 största)	Företag/BNP- enhet (mdr USD)
USA	157	0,028
Japan	119	0,050
Storbritannien	45	0,050
Tyskland	33	0,026
Frankrike	32	0,031
SVERIGE	15	0,104
Sydkorea	13	0,070
Schweiz	10	0,067
Nederländerna	9	0,036
Italien	7	0,007
Finland	6	0,075
Norge	3	0,042
Danmark	0	0

Anm: BNP korrigerat för köpkraft.

Källa: Fortune samt OECD National Accounts vol 1.

Utvecklingen avspeglas också i OECDs statistik över direktinvesteringarna som framgår av tabell 2. Medan Sveriges BNP motsvarar endast ca 1% av OECDs, har Sveriges andel av de utgående direktinvesteringarna gradvis ökat. Efter en topp på drygt 7% 1990 föll dock andelen tillbaka till ca 6% 1991, och har därefter fallit ytterligare till följd av den snabba lönsamhetsförsämringen. Flera svenska företag har gått i spetsen för en global strukturrationalisering och nått en ledande position inom respektive bransch.

Tabell 2 OECDs utgående direktinvesteringar

	1980	1988	1989	1990	1991
OECD total (mdr USD)	49	147	185	194	154
Sveriges andel (%)	1.2%	5.0%	5.2%	7.3%	6.2%
Sveriges andel (%) av OECDs BNP	1.2%	1.1%	1.1%	1.1%	1.1%

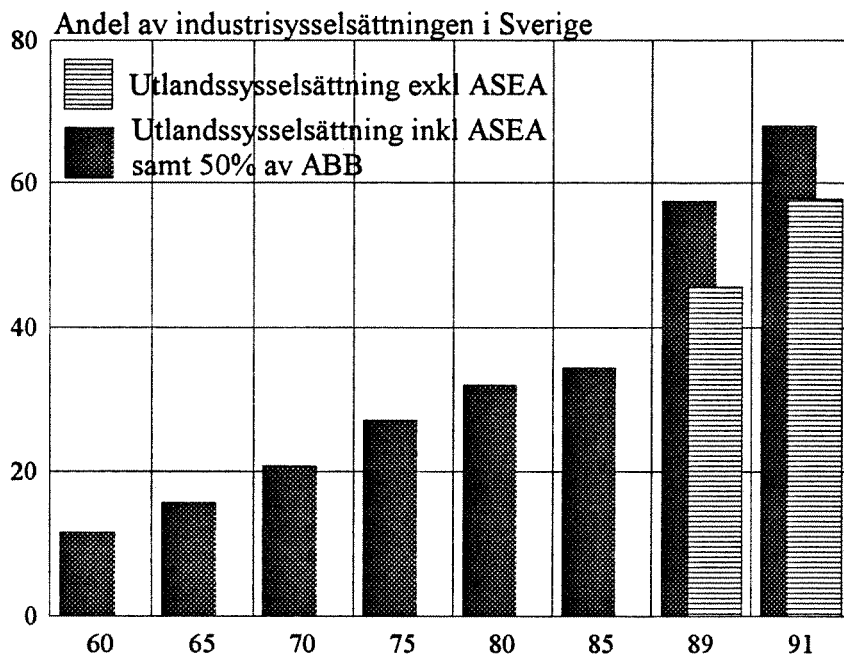
Anm: BNP-andel beräknad enligt 1985 års priser och växelkurser omräknat till USD.

Källa: OECD economic outlook juni 1992

Den snabba utlandsexpansionen under framför allt 1980-talet ger spår också i sysselsättningsstatistiken. 1991 sysselsatte svensk tillverkningsindustri sammantaget ca 905 000 personer i Sverige, enligt SCBs nationalräkenskaper¹. Antalet utlandsanställda (inkl ASEA och 50% av ABB) var samma år 615 000 personer, dvs ca 70% av sysselsättningen i Sverige (exklusive ASEA och ABB var utlandssysselsättningen ca 523 000 personer - drygt 55% av sysselsättningen). Mellan 1975 och 1990 minskade industrisysselsättningen i Sverige med ca 85 000 personer, medan antalet anställda i dotterbolag utomlands ökade med ca 330 000 personer. Andelen anställda i utlandet har således ökat mycket snabbt under de senaste decennierna.

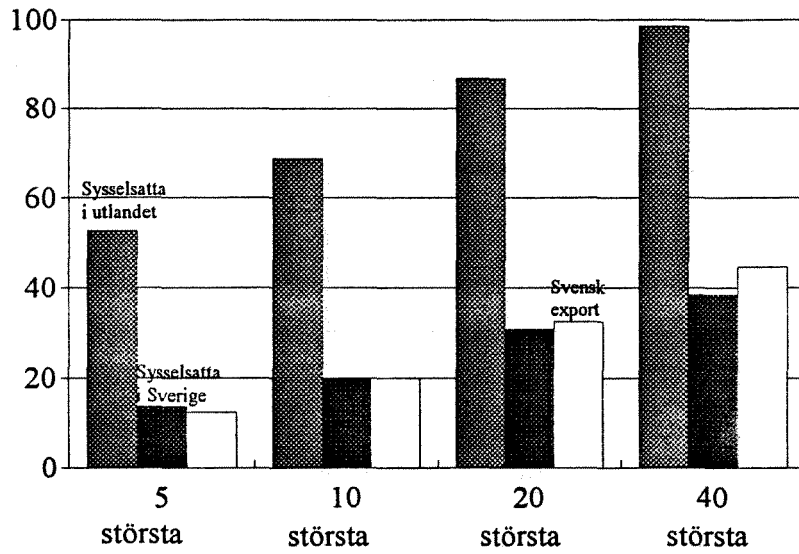
¹ Statistiken över sysselsättningen i industrin skiljer sig kraftigt åt mellan nationalräkenskaperna och SCBs industristatistik som endast avser direkta industriarbeten. Enligt industristatistiken uppgick industrisysselsättningen 1990 (sista tillgängliga år) till ca 730 000, jämfört med 965 000 enligt nationalräkenskaperna.

Diagram 1 Industrins utlandsanställda 1960-1991

Källa: Industriförbundet

Diagram 2 Storföretagens andel av sysselsättning och export 1990

Anm: Andelen sysselsatta i utlandet mätt som andelen av totalt antal anställda i svenska dotterbolag utomlands.
 Andelen sysselsatta i Sverige mätt som andelen av total svensk industrisysselsättning.
 Andelen export mätt som storföretagens export från Sverige i förhållande till total svensk export.

Källa: Industriförbundet

Tabell 3 Antal anställda i svenska företag

	1975	1990
Anställda i Sverige		
10 största	242 000	240 000
20 största	340 000	319 000
Industrin totalt	1049 000	965 000
Anställda i utlandet		
10 största	198 000	346 000
20 största	227 000	433 000
Industrin totalt	285 000 ^a	615 000 ^b
Anställda totalt		
10 största	460 000	586 000
20 största	567 000	752 000
Industrin totalt	1334 000	1580 000

a= 1974, b= 1991 inklusive ABB

Källa: Årsredovisningar, Nationalräkenskaperna

Tabell 4 Andel utlandsanställda i förhållande till antalet anställda i Sverige 1990

Livsmedelindustrin	20%
Teko-industrin	< 10%
Skogsindustrin (trävaror, massa, papper, papp, grafisk)	50%
Kemisk industri	55%
Gruvor, stål och järn	25%
Verkstadsindustrin	75%
Byggmaterial, mineralindustri	20%
Totalt	55%

Anm: Avrundat till närmaste 5%. Siffrorna som bygger på årsredovisningar är osäkra då ett företag kan ha verksamhet inom flera olika industribranscher. ABB ej medräknat.

Källa: Egna beräkningar

De stora internationaliserade koncernerna dominerar utlandsetableringarna totalt. De 5 största företagen (rangordnade efter antal utlandsanställda) svarar för drygt 50%

och de 40 största för omkring 95% av industrins samtliga utlandsanställda. De 5 största svarar samtidigt för knappt 15% av industrins sysselsättning i Sverige och för ca 10% av svensk export. För de 40 största företagen är motsvarande andelar 38% respektive 44%. Inom denna företagsgrupp är utlandssysselsättningen större än antalet anställda i Sverige. För de 5 största företagen utgör de utlandsanställda drygt 70% av företagens totala personalstyrka; för de 40 största knappt 60%. Andelen utlandsförsäljning utgjorde 1990 drygt 80% av koncernas totala fakturering. Till detta kommer storföretagens indirekta betydelse för underleverantörer av varor och tjänster. Deras totala vikt i ekonomin är därigenom ytterligare större.

2. Gamla storföretag

De svenska storföretagen är således många. Ett andra viktigt kännetecken är att de är gamla. Av de 20 största industriföretagen 1990 är 12 stycken startade före år 1900, 5 stycken startade mellan 1900-1930 och endast ett (Saab) startat efter 1930. För två av företagen som är sentida sammanslagningar av tidigare existerande verksamheter finns inte något representativt startår. Det är dock viktigt att påpeka att 20 i topp-listan inte inkluderar Tetra Pak som till följd av koncernens uppdelning och juridiska hemmahörighet utomlands ej varit möjlig att ta med. Egentligen borde dock Tetra Pak - startat efter andra världskriget - ha varit med på listan som det enda undantaget till regeln. Tetra Pak är således det enda långsiktigt snabbväxande nystartade svenska industriföretaget under efterkrigstiden.

Det har således tagit lång tid för företagen att växa sig stora. De studerade företagen behövde i snitt ca 25 år på sig för att nå antalet 1000 anställda i Sverige, och detta i en tid när arbetsintensiteten var betydligt högre än idag. Andra studier tyder på att snabbheten i tillväxten i de genomsnittliga småföretagen är ännu lägre (se avsnitt 4 nedan). Tillväxtprocessen är således generellt sett mycket tidskrävande, men få företag lever så länge att de någonsin når denna storleksklass. Jagrén (1988) visar att utslagningsprocenten i en slumpvis vald företagspopulationen ökat från 1-2% per år som gällde under perioden 1930 till mitten av 1960-talet, till 3-4% årligen för perioden därefter. Detta innebär i sin tur att företagens genomsnittliga livslängd

som enskilda bolag minskat från 40-50 år till 20-25 år.

Betydelsen av de gamla storföretagen kan också belysas av nedanstående tabeller som visar de 15 största företagen 1924/25, 1944/45, 1970 och 1990. Till följd av brist på data över produktions- och förädlingsvärde rangordnar vi här företagen efter antal industriarbetare i Sverige. Listorna för de tidigare åren är sannolikt inte helt kompletta, bl a beroende på svårigheter att i vissa fall inkludera samtliga dotterbolag. Listorna torde dock trots detta ge en god bild av förändringarna i industristrukturen över tiden.

Tabell 5 De 15 största företagen 1924/25 efter antal anställda i Sverige

FÖRETAG	Arbetare 1925	Anställda 1925	Anställda 1990	Rang 1925	Rang 1945	Rang 1983	Rang 1990
ASEA	6700	(8000)	32 679	1	1	2	2
Stora Kopparberg	6500	(7000)	22 146	2	6	14	6
Svenska Tändsticks/Swedish Match	5000	(5200)	-	3	10	-	-
Gränges/LKAB	4950	(5165)	E-lux	4	11	-	-
SKF	4500	(5200)	4 996	5	5	11	-
Socketbolaget/Cardo	4500	(4800)	3 154	6	-	-	-
Uddeholm	3825	(4100)	-	7	2	-	-
Höganäs-Billesholm	3600	(3900)	-	8	-	-	-
Tobaksmonopolet	3000	(3180)	Procordia	9	-	-	-
LM Ericsson	3000	(3500)	26 555	10	3	3	5
Ytterstfors-Munksund	2830	(3000)	-	11	-	-	-
Holmens Bruk	2815	(3000)	MoDo	12	-	-	-
Husqvarna Vapenfabrik	2807	(3250)	E-lux	13	13	-	-
Gimö-Österby Bruk	2800	(3000)	-	14	-	-	-
Sandvik	2700	(3000)	10 523	15	14	8	12
SUMMA:	59 527	(65 295)					
Andel av tot sysselsättning:	15,5%	(15.5%)					

Anm: Viss osäkerhet om dotterbolag vad gäller ASEA, SKF och Ericsson. Parentes anger osäkra siffror i övrigt.

Tabell 6 De 15 största företagen 1944/45 efter antal anställda i Sverige

FÖRETAG	Arbetare 1945	Anställda 1945	Anställda 1990	Rang 1925	Rang 1945	Rang 1983	Rang 1990
ASEA	15000	(23229)	32 679	1	1	2	2
Uddeholm	8328	(9539)	-	7	2	-	-
Ericsson	7821	(9800)	26 555	10	3	3	5
Bofors	7312	(9200)	Nobel	-	4	9	8?
SKF	7100	(8500)	4 996	5	5	11	-
Stora Kopparberg	6600	(7500)	22 146	2	6	14	6
SCA	6000	(6500)	10 689	-	7	10	11
Fagersta	5500	(6400)	-	-	8	-	-
Esselte	5289	(6700)	6 794	-	9	-	15
Svenska tändsticks/Swedish Match	5000	(6200)	-	3	10	-	-
Gränges/LKAB	5000	(6200)	E-lux	4	11	-	-
Götaverken	5000	(6000)	-	-	12	-	-
Husqvarna Vapenfabrik	4775	(5825)	E-lux	13	13	-	-
Sandvik	4700	(5850)	10 523	15	14	8	12
Hellefors Bruk	4300	(5300)	-	-	15	-	-
SUMMA:	97 125	(122 743)					
Andel av tot sysselsättning:	15,6%	(16,5%)					

Anm: Viss osäkerhet om dotterbolag vad gäller Ericsson. Parentes anger osäkra siffror i övrigt.

Källor: Årsredovisningar, Industrikalendern, Företagshistoriker, SOS industri

Tabell 7 De 15 största företagen 1983 efter antal anställda i Sverige

FÖRETAG	Anställda 1983	Anställda 1990	Rang 1925	Rang 1945	Rang 1983	Rang 1990
Volvo	57 147	50 671	-	-	1	1
ASEA	37 237	32 679	1	1	2	2
Ericsson	32 667	26 555	10	3	3	5
Saab-Scania	32 202	20 539	-	-	4	7
Electrolux	30 428	27 555	-	-	5	4
Svenska Varv	16 973	5 738	-	-	6	-
SSAB	14 112	11 514	-	-	7	10
Sandvik	10 863	10 523	15	14	8	12
Bofors	9 925	Nobel	-	4	9	-
SCA	9 798	10 689	-	17	10	11
SKF	8 238	4 994	5	5	11	-
Arla	8 212	6 145	-	-	12	-
Boliden	8 140	Trelleb.	-	-	13	-
Stora Kopparberg	8 108	22 146	2	6	14	6
FFV	7 896	7 373	-	-	15	15
SUMMA:	291 956					
Andel av tot sysselsättning:	31,4%					

Anm: Industrisysselsättning totalt enligt Nationalräkenskaperna. Beräknas sysselsättningsandelen utifrån Industristatistiken blir andelen 37,7%.

Källor: Årsredovisningar, Industrikalendern, Företagshistoriker, SOS industri, SCB Nationalräkenskaper, Sveriges 1000 största företag

Tabell 8 De 15 största företagen 1990 efter antal anställda i Sverige

FÖRETAG	Anställda 1990	Rang 1925	Rang 1945	Rang 1983	Rang 1990
Volvo	50 671	-	-	1	1
ASEA	32 679	1	1	2	2
Procordia	29 203	-	-	-	3
Electrolux	27 555	-	-	5	4
Ericsson	26 555	10	3	3	5
Stora Kopparberg	22 146	2	6	14	6
Saab-Scania	20 539	-	-	4	7
Nobel	14 840	-	4 - Bofors	9	8
Trelleborg	13 434	-	-	13- Boliden	9
SSAB	11 514	-	-	7	10
SCA	10 689	-	17	10	11
Sandvik	10 523	15	14	8	12
MoDo	9 961	-	-	-	13
FFV	7 373	-	-	15	14
Esselte	6 794	-	9	-	15
SUMMA:	301 849				
Andel av tot sysselsättning:	31,4%				

Anm: Industrisysselsättning totalt enligt Nationalräkenskaperna. Beräknas sysselsättningsandelen utifrån Industristatistiken blir andelen 41,5%.

Källor: Årsredovisningar, Industrikalendern, Företagshistoriker, SOS industri, SCB Nationalräkenskaper, Sveriges 1000 största företag

Vilka slutsatser kan vi dra av tabellerna?

För det första kan vi konstatera att koncentrationen i industrin ökat markant. År 1925/25 svarade de 15 största industrieföretagen för ca 15% av industrisysselsättningen; 1990 hade denna andel ökat till drygt 30% enligt nationalräkenskapernas sysselsättningsstatistik (40% enligt industristatistiken). Dominansen har ökat framför allt under efterkrigstiden, men uppgången har dämpats under 1980-talet till följd av inriktningen på expansion utomlands. Tillväxten under de senaste åren har främst skett via uppköp och fusioner. Således har så gott som samtliga toppföretag 1990 under det senaste årtiondet genomfört mycket omfattande företagsköp, både i Sverige och utomlands. Som visas i Jagrén (1988) har denna källa till tillväxt helt dominerat efter 1975. Exklusive företagsköp har antalet anställda i den studerade företagsgruppen sjunkit.

För det andra ser vi att andelen basindustri- och livsmedelsindustri minskat på bekostnad av verkstadsföretag. Detta avspeglar strukturomvandlingen i svensk ekonomi i riktning mot mer kunskapsintensiv produktion, mot produkter med högre förädlingsvärde. Av de 15 bolagen 1924/25 föll 10 stycken (inklusive Sandvik) in i kategorin basindustri/livsmedel; 1983 hade antalet fallit till 5 stycken (SSAB, SCA, Stora Kopparberg, Arla och Boliden). Antalet är oförändrat 1990, men basindustrieföretagen har överlag klättrat uppåt på listan. Strukturomvandlingen i riktning mot mer kunskaps- och FoU-intensiv produktion synes således ha avstannat under decenniet. Denna slutsats stämmer väl överens med andra studier (Ohlsson, 1992; NUTEK 1992; Hansson och Lundberg, 1991) som pekar på att svensk industri under 1980-talet tvärt emot den långsiktiga trenden utvecklades i riktning mot en växande specialisering på produkter med lägre förädlingsvärde.

För det tredje ser vi att listorna för respektive år kännetecknas av en betydande stabilitet. Av de 15 största företagen 1924/25 var 9 med på listan för 1944/45, 5 stycken för 1983 och 4 stycken för 1990. Av de 15 största företagen 1990 fanns 7 stycken med på listan redan 1944/45 och 4 stycken 1924/25. Stabiliteten är ett tecken på att storlek i sig ger ett skydd mot kriser. Till viss del är detta en självklarhet. Stora resurser ger större förmåga att tåla tillfälliga förluster och

konjunktunedgångar. Storlek innebär dessutom i flera fall även marknadsmässig och produktmässig diversifiering och riskspridning. Vidare ger storlek en ökad förmåga att påverka teknikutvecklingen och marknaderna i stort. Storleken hänger dessutom nära samman med förekomsten av skalfördelar. Tidigare låg de viktigaste skalfördelarna i produktionen, numera återfinns de dels inom de finansiella områdena, dels inom FoU-, produktutveckling och marknadsinvesteringsområdet (Eliasson, 1985). Betydelsen av storlek kan också belysas av utvecklingen under de senaste decennierna. Medan de stora internationaliserade företagen överlag stärkt sin ställning har industrin i Sverige gått kräftgång. De svenska storföretagen har således utvecklats positivt, bl a genom att flytta från Sverige, medan läget för den inhemska industrin försvagats. Att de stora internationaliserade företagen klarar sig bättre än industrin i Sverige vid ett dåligt företagsklimat är föga förvånande. Dessa företag har de bästa förutsättningarna i fråga om kompetens, finansiella resurser och flexibilitet att flytta tillverknigen, just tack vare sin storlek (Jagrén, 1985).

Tabell 9 Marknadsandelar för svensk export totalt och för storföretagen

	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Sveriges andel av industriländernas export	3.16%	3.08%	3.03%	2.46%	2.39%	2,34%
Svenska storföretags andel av i-ländernas industrivaruexport	1.57%	1.99%	2.01% (1974)	1.84% (1978)	1.82% (1986)	

Anm: Som storföretagens export räknas export från anläggningar i Sverige + export till tredjeländ från produktion utomlands

Källa: IMF samt för svenska storföretag Jagrén (1985), Swedenborg (1988) samt nya beräkningar från IUI

Stabiliteten mellan åren får emellertid inte tolkas som att ett företag, när det väl nått en viss storlek, har en säker och bekymmersfri tillvaro. Tvärtom. På 60 år har större delen av topplistan förnyats. Om vi på basis av topp-listorna skulle försöka skatta vad som kan kallas "probable survival time" för ett storföretag och definiera slutet som att företaget blir uppköpt, nedlagt eller faller utanför storföretagsgruppen (de ca 50 företag som dominerar svenskt näringsliv), skulle detta ge en genomsnittlig livstid för ett storföretag på 50-60 år. Även de samtliga kvarvarande toppföretagen

på listan 1990 har dock förändrats mycket kraftigt under de senaste decennierna, framför allt till följd av uppköp och fusioner. Även om namnen är de samma är företagen helt förändrade. Instabiliteten och "nyföretagandet" inom företagen är således mycket betydande. En studie av McQuenn-Wallmark (1983) visade t ex att ca 80% av de viktigare innovationerna under efterkrigstiden ägt rum inom de etablerade företagen, varav merparten i storföretagen. Detta belyser vikten av "nyföretagandet" inom det existerande företags ram.

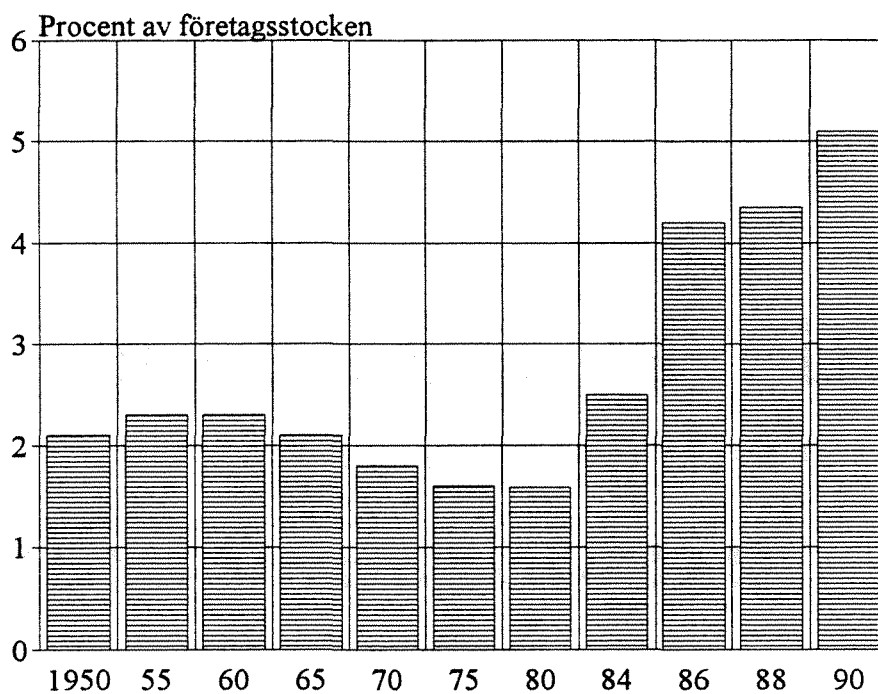
Den ökade internationella konkurrensen och genomförandet av EES-avtalet torde medföra att instabiliteten ökar ytterligare under 1990-talet.

3. Kulissföretagen

Som framgått ovan har storföretagens dominans i svensk industri ökat kraftigt samtidigt som antalet unga nyetablerade storföretag helt lyser med sin frånvaro (Tetra Pak undantaget). En första möjlig förklaring till detta är att antalet nyetableringar i Sverige varit alltför få. Nyetableringarna sjönk kraftigt efter andra världskriget, för att därefter stiga något under perioden fram till 1965 (se diagram 3). Då tycks ett klart trendbrott ha inträffat och nyetableringstakten sjönk markant fram till början av 1980-talet när ett nytt uppsving inleddes. Det är dock ytterligt få av de nystartade företagen som någonsin växer sig stora, och andelen företag som slås ut under de första åren är mycket hög. En studie av NUTEK (1991) visar att efter ungefär 5 år har omkring hälften av de nystartade företagen försvunnit, medan andra undersökningar grundade på äldre data (Reitberger-Utterback, 1982 och Jagrén, 1988) påvisar en utslagsprocent på 15-25%. Utslagningsprocenten synes således ha ökat. Också flertalet av de småföretag som överlever expanderar långsamt - om alls. En finansiell och organisatorisk tröskel verkar finnas vid 10-12 anställda, nästa vid ca 100 anställda. Reitberger-Utterbacks studie av 4200 företag startade 1964-72 visade att endast 10-15% av företagen år 1980, dvs efter i snitt 12 år, nått nivån 20 anställda. Ungefär samma tillväxttakt redovisas i Jagréns studie där sysselsättningen i de studerade överlevande företagen under perioden 1958-1982 växte med knappt 5% per år, för att efter ca 20 års liv ha 25-30 anställda. För det

Diagram 3 Nyetableringar i industrin 1950-1990

Diagram 4

+ Andel av industrins anställda i olika storleksklasser 1986

- 👉 1-9 anställda - 5%
- 👉 10-99 st - 21%
- 👉 100-499 st - 21%
- 👉 500 - anställda - 53%

Källa: Långtidsutredningen 1992

genomsnittliga småföretaget skulle det därmed ta över 100 år att nå nivån 1000 anställda.

Orsakerna bakom den allvarligt låga tillväxten i små och medelstora företag har diskuterats och belysts i ett flertal studier, där speciellt bristen på finansiering och skattesystemets utformning framhållits som viktiga förklaringsfaktorer².

Den svaga tillväxten i de små och medelstora företagen har medfört att andelen sysselsatta i medelstora företag är förhållandevis litet i Sverige (diagram 3). Också i denna mellangrupp har tillväxten med några få enstaka undantag varit svag under 1980-talet. I Jagrén (1988) studerades en grupp av 14 framgångsrika företag inom läkemedels- och verkstadsbranscherna som kännetecknades av snabb tillväxt under perioden 1965-1983. Dessa företag stod då på gränsen till storföretagsgruppen. En uppdatering av dessa kulissföretag visar att utvecklingen efter 1983 varit splittrad. Av de 14 företagen har 5 blivit uppköpta eller delade. Gruppens totala andel av industrisysselsättningen har därför minskat från 8,2% till 7,1% 1990. För de resterande 9 företagen har dock antalet anställda ökat, och andelen av industrisysselsättningen stigit från 5,2% till 6,8% av industrisysselsättningen, huvudsakligen till följd av *ett* snabbväxande läkemedelsföretag.

4. Slutsatser

Den svenska industrin är mycket beroende av ett litet antal storföretag. Utvecklingen av ett eller ett par enskilda företag kan få återverkningar på hela ekonomin. Tabellerna över 15 i topp-listan för svensk industri visar visserligen på en betydande stabilitet, men också på markerade omsvängningar mellan olika år. Flertalet av gårdagens storföretag har försvunnit, och de kvarvarande har ofta förändrats helt inom företaget. Detta understryker behovet dels av flexibilitet inom företagen och inom ekonomin, dels av nyetableringar och tillväxt i de mindre företagen för att ersätta de bortfallande bjässarna.

---

² Frågan ställdes för första gången i Eliasson (1988) och har därefter behandlats i bl a Ohlsson (1992), och Braunerhielm (1992).

Svensk ekonomi har därvidlag haft problem under efterkrigstiden. Antalet snabbväxande industriföretag har varit mycket lågt. Denna svaga utveckling synes ha fortsatt under 1980-talet, med undantag för ett fåtal läkemedelsföretag. De problem som diskuterades i Örtengren m fl (1988) rörande kapitalmarknadens- och selektionsprocessens effektivitet är därmed fortfarande i högsta grad aktuella.

Litteraturförteckning

- Braunerhielm, P, (1992), Competence, Capital and capacity: A description of a complimentary firm survey on large, small and subcontracting firms, i Albrecht J mfl, Moses Database, IUI, Stockholm
- Eliasson, G m fl, (1985), De svenska storföretagen, IUI, Stockholm
- Jagrén, L, (1985), Svenska utlandsetablerade företags lönsamhet och finansiering i Eliasson, G m fl, (1985), De svenska storföretagen, IUI, Stockholm
- Jagrén, L, (1988), Företagens tillväxt i ett historiskt perspektiv i Örtengren, J m fl, Expansion, avveckling, företagsvärdering i svensk industri, IUI, Stockholm.
- McQueen, D H och Wallmark, J T, (1983), 100 viktiga innovationer i Sverige 1945-1980, STU-information nr 350-1983, STU, Stockholm.
- Hansson, P och Lundberg, L, (1991) Näringsstruktur, strukturomvandling och produktivitet, Expertrapport nr 8 till Produktivitetsdelegationen, Allmänna Förlaget, Stockholm.
- Industrieförbundet (1992), Det ekonomiska läget - Industrikrisen i Sverige, Industrilitteratur, Stockholm.
- NUTEK, (1991), Att skapa livskraft - förslag för ett starkt nyföretagande, Stockholm.
- NUTEK, (1992), Näringslivets utveckling fram till 2004, Bilaga 3 till LU 92, Allmänna Förlaget, Stockholm.
- OECD, (1992), Economic Outlook June 1992,
- Ohlsson, L (1992), R&D for Swedish Industrial Renewal, DS 1992:109, Stockholm.
- Reitberger, G och Utterback, J, (1982), Technology and Industrial Innovation in Sweden, MIT-CPA, STU, Stockholm.
- Örtengren, J, m fl (1988), Expansion, avveckling, företagsvärdering i svensk industri, IUI, Stockholm.